

Den hemmelige helt

Atommanden. Længe vidste ingen, hvilken spektakulær bedrift Stanislav Petrov udførte på den sovjetiske varslingsstation Serpukhov-15. Siden er han belønnet for sin dåd – at undlade at gøre noget. En ny dansk bog fortæller historien om manden, der en nat i 1983 reddede verden fra ragnarok i terrorbalancens tid.

Af Mads Kastrup
mkp@berlingske.dk

Stanislav kunne ikke fortælle det til nogen. Ikke engang til Raja. Da hans hustru et stykke tid efter opdagede, at Stanislav åbenbart havde foretaget en bemærkelsesværdig handling på sit arbejde – en kollega priste ham i partiavisen Pravda – spurgte hun:

»Sig mig, er du en helt?»

I mangel på svar tilføjede hun: »Hvad gjorde du egentlig?»

»Ingenting,« svarede Stanislav.

Den 26. september 1983 reddede 44-årige Stanislav Evgrafovij Petrov verden. Han sad inde i en russisk skov. Som denne nats øverste officer på Serpukhov-15, en hemmelig sovjetisk varslingsstation beliggende omkring 100 kilometer sydvest for Moskva. Den kolde krig var bundfrossen. Den knagede faretruende og gav sig i hver en nyhedsbulletin, der løb fra øst til vest og tilbage igen.

Det var »terrorbalancens« tid. USA kunne efter sigende ødelægge Jordens overflade 2.000 gange. Sovjetunionen kunne det samme 3.000 gange. Men da Jorden blot kan ødelægges én gang, gjaldt det om, at de to parter afskrækkede hinanden fra at angribe.

Sindrige systemer til overvågning af modparten var opbygget. Og som det hedder i forfatter Øjvind Kyros nye bog, »Manden der reddede verden«, om Stanislav Petrov og den nat i 1983:

»Klokken var et kvarter over midnat, og med et stod tiden stille. Alarmskiltet lyste kontrolrummet op, sirenen skar gennem luften med sin skingre, øredøvende lyd. »START« stod der på det kæmpemæssige skilt over storskærmene i kontrolrummet

– USA havde affyret en raket mod USSR. Stanislav Petrov var i chok. Det var, som om et usynligt slag havde ramt ham. Han stirrede på computerens instrumentbræt, der viste »1« – det betød, at pålideligheden af meldingen var i top.«

Arbejdsplads: »Systemet«

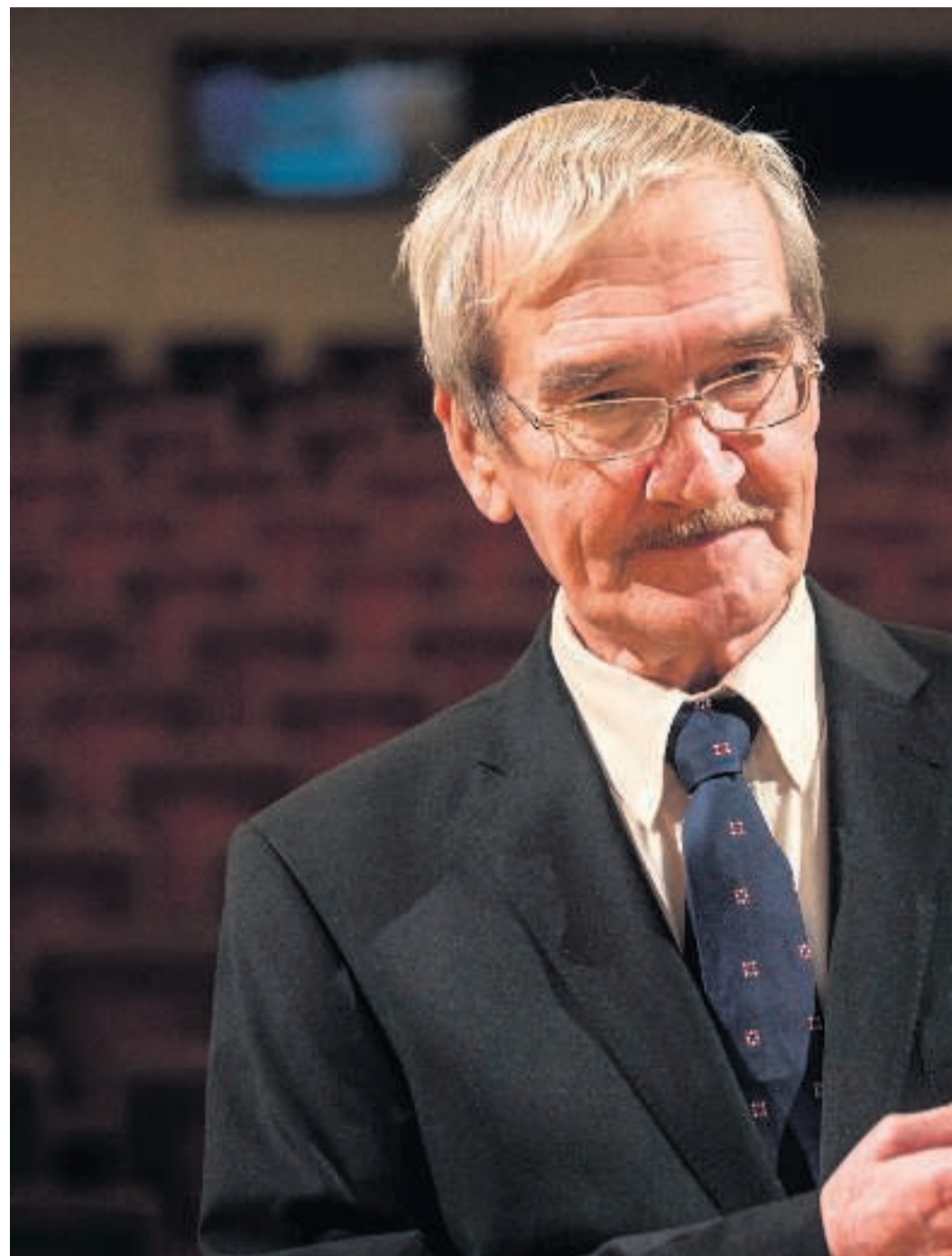
Blandt Stanislav Petrov og kolleger gik varslingsstation Serpukhov-15 under navnet »Systemet«. Her arbejdede de. Under foregående af – selv over for familier i den nærliggende militærlandsby – at beskæftige sig med rumfart.

Men »Systemet« var reelt en satellitvarslingsstation. Serpukhov-15 var et nervecenter i USSR's overvågning af fjendens atomarsenal. Stationen var koblet op på satellitter, der hvert tredje sekund i døgndrift affotografere især det nordamerikanske kontinent og var i stand til at registrere varmeudviklingen fra et missils løfteraket.

»Systemets« hjerne var tre computere af typen M-10 koblet sammen i en fabrikslignende hal på størrelse med en fodboldbane. Hver af de tre computere var på størrelse med en jernbanevogn.

Medarbejdere var blandt andet placeret i totimers-skift i tilstødende »mørkerum« for bedre at kunne aflæse de lysende skærme foran sig. Man regnede med, at USA havde seks nordamerikanske baser, hvor omkring 1.000 Minuteman-raketter stod klar til affyring i underjordiske siloer. Raketterne kunne affyres på under et minut fra en given ordre. Herefter ville de flyve med cirka 24.000 kilometer i timen mod USSR. Der ville være en halv time. En halv time til at sende hele det sovjetiske arsenal af atommissiler den modsatte vej.

Stanislav Petrov, oberstløjtnant og inge-

Alarmskiltet lyste kontrolrummet op, sirenen skar gennem luften med sin skingre, øredøvende lyd. »START« stod der på det kæmpemæssige skilt over storskærmene i kontrolrummet – USA havde affyret en raket mod USSR. Stanislav Petrov var i chok. Det var, som om et usynligt slag havde ramt ham.

Fra bogen »Manden der reddede verden« af Øjvind Kyro

niør, havde været med til at bygge »Systemet«. Han vidste, hvordan det tog sig ud, når amerikanerne affyrede en raket. Når computerens millioner af kalkulationer beregnede missilets type, bane, hastighed samt tid og sted for nedslag. Missilet dukkede op som et lysende punkt, der blev længere og længere, før det forsvandt bag Jordens krumning.

Amerikanerne havde før affyret raketter ud i Stillehavet og op i rummet fra Cape Canaveral. En affyring viste sig på den store skærm foran »Systemets« vagthavende officer som en lysende firkant.

Firkanter var »Systemets« måde at afbilde, hvor der blev anvendt varme i USA. Skærbilledet var således fyldt med firkanter fra byer og industri. Opstod der en ny firkant, og bevægede den sig, var det et missil. Inden Petrov mødte på arbejde den 25. september om aftenen, havde der været meldinger om systemfejl. Uforklarlige meldinger. Men klokken 00.15 den 26. september lyste en firkant nu op foran ham på skærmen.

Petrov forsøgte at samle sig. En enkelt raket! Det gav ingen mening. Han så ned i kontrolrummet gennem glasruden fra sin ophøjede position. Flere af hans medarbejdere havde vendt sig op mod ham. Enkelte havde rejst sig fra deres stole og mødte spørgende hans blik. Han gav ordre gennem en mikrofon om at få en bekræftelse eller afkræftelse. Han vidste, at den vagthavende på kommandostationen SPRN, »Systemet til varsling af atomangreb«, tillige automatisk havde fået efterretningen. Det samme havde man i Forsvarsministeriet.

Proceduren var, at generalstaben afventede »Systemets« bekræftelse, hvorefter generalsekretær Jurij Andropov ville give ordre til gengældelsesangreb.

Stanislav ringede vagthavende general i

I sidste måned fik den nu 73-årige Stanislav Petrov i operaen i Dresden byens pris for sit mod til at ignorere en falsk atomalarm, der kunne have sendt verden på undergangskurs for snart 30 år siden. Foto: Oliver Killig

ARKIVFOTO: SIPHIWE SIBEKO/AFP

LEGENDE Nelson Mandela er igen blevet indlagt

Sydafrikas tidligere præsident, Nelson Mandela (foto), er igen blevet indlagt på hospitalet i Johannesburg for en lungebetændelse, hed det i går i en udtalelse fra den sydafrikanske regering. Senere på dagen kunne hospitalet berolige med, at Mandela tilsyneladende reagerer positivt på behandlingen. I december tilbragte Mandela tre uger på hospitalet på grund af lungebetændelse, og meddelelsen skabte straks frygt for den elskede 94-årige leders liv. Mandela blev i 1994 Sydafrikas første sorte præsident efter at have stået i spidsen for kampen mod apartheidstyret. *Reuters*

DEPORTATION Syriske flygtninge udvist af Tyrkiet

Tyrkiet valgte i går at deportere flere hundrede syriske flygtninge, efter at disse var stødt sammen med de tyrkiske sikkerhedsstyrker i lejren nær den syriske grænse. Det er den første massedeportation siden konflikten i Syrien begyndte for godt to år siden. Flygtningene protesterede over deres levevilkår og kastede sten efter politiet, der svarede igen med tåregas og vandkanoner. Samtidig blev mindst 15 personer i går dræbt under et morterangreb på universitetet i Damaskus. På det statslige syriske TV hed det, at »terrorister har aflyret mortergranater om arkitektfakultetet i Damaskus.« Det syriske regime bruger konsekvent ordet »terrorister« om oprørerne. Oprørerne har i den seneste uges tid optrappet angrebene på den centrale del af hovedstaden Damaskus. *BNB*

EUROKRISE Bankerne har igen åbnet på Cypern

Cyprioterne tog roligt opstilling i køerne, da landets banker i går middag genåbnede for første gang efter næsten to uger. Det skete under skrappe kontrolforanstaltninger, som skal forhindre en panikreaktion, efter at landet har været tvunget til at acceptere en redningspakke fra den såkaldte trojka, EU, Den Europæiske Centralbank og Valutafonden. Inden åbningen havde bankerne fået tilført kontanter, som var ankommet i pansrede køretøjer. Man kan kun hæve et begrænset beløb på sin konto, men begrænsningerne er tænkt som midlertidige. *Reuters*

OECD-RAPPORT Forskellene i eurozonen bliver stadig større

Ifølge en rapport fra OECD driver landene i eurozonen stadig længere væk fra hinanden. Vigtige lande i valutasamarbejdet som Frankrig og Italien kæmper med store strukturelle problemer. Omvendt venter samarbejdsorganisationen en solid vækst i den tyske økonomi, der dermed ser ud til at blive endnu mere dominerende i det europæiske samarbejde. *kvist*

B bag om historien

Sådan gjorde vi

● Artiklen er skrevet på baggrund af bogen »Manden der reddede verden« af forfatter Øjvind Kyrø. Dertil er der brugt oplysninger fra artiklen »Atomkrig: Minuteman«, fra Weekendavisen 2. april, 2004, skrevet af Anna Libak.

Titel: »Manden der reddede verden«.
Forfatter: Øjvind Kyrø.
Sider: 180.
Pris: 199 kr.
Forlag: People's Press.
Udkommer: 16. april.

overkommandoen op. »Falsk alarm,« meldte han. Men i samme nu gik sirenen i gang på ny.

Garanteret gensidig ødelæggelse

En »finger på aftrækkeren-atmosfære« hang over verden i 1983. Termen MAD (Mutual Assured Destruction) opstod – »garanteret gensidig ødelæggelse.«

USA-præsident Ronald Reagan mente ligefrem, at våbenkapløbet var en måde at få bugt med kommunismen og fjenden på.

Sovjet brugte næsten en tredjedel af sin i forvejen ringe funderede økonomi på militær.

»Vi har råd til at udkonkurrere dem,« hævdede Reagan, hvilket senere viste sig profetisk. Den amerikanske præsident talte om »Ondskabens imperium«.

I Kreml hærgede paranoiaen, og den blev ikke mindre af en svag generalsekretær i dialyse med nyresvigt og en sejrssikker, skrydende fjende i telegrammerne. Generalsekretær Andropovs sekretær var udstyret med en taske med et kontrolpanel med »atomknap«, »Krokusenok« – lille krokus, blev den benævnt. Russiske SS-20 mellem-distanceraketter var vendt mod Frankrig, Tyskland og England. Atlantpagten havde i Vesteuropa opstillet 108 Pershing-raketter og 464 krydsermissiler, der vendte den anden vej. Fredsaktivister marcherede i tusindtallige skarer gennem Europa.

Virkningen af en atomkrig mellem USA og USSR var blevet almindelig lærdom i skolerne: 500 millioner øjeblikkeligt døde. Fire milliarder mennesker ville efterfølgende sulte ihjel. Stråling og radioaktiv vinter forårsaget af solens manglende efterfølgende evne til at trænge ned til Jorden ville gøre det af med resten.

Alarmen gik nu tredje gang på Serpuk-

hov-15. Skiltet lyste hen over skærmen foran Stanislav Petrov. Denne gang stod der »RAKETANGREB«. Fem interkontinentale atommissiler meldtes på vej mod Sovjetunionen. Petrov og hans mandskab havde otte til ti minutter til at afgøre, om der fortsat var tale om en fejlalarm. Som Øjvind Kyrø skriver i »Manden der reddede verden«: »Hvorfor skulle han, Stanislav Petrov, obertstløjtnant og en af USSRs førende eksperter i satellitvarsling, som selv havde opbygget »Systemet«, bestemt satelliternes bane og alt det andet – hvorfor skulle han tvivle på, at computerens melding var rigtig?«

25 minutter over midnat – efter tre minutters overbevisning om, at det var en falsk alarm og syv minutters tvivl og hektisk, næsten febril gennemgang af fejlsøgninger uden be- eller afkræftelse – satte Petrov sig til at vente. Han ringede ikke på ny til overkommandoen. Han gav ikke nye ordrer til medarbejderne. Han gjorde »ingenting«. Bortset fra at sætte sig til at stirre på telefonen, hvorfra en opringning fra radarstation kunne komme. Den ville komme omkring 00.30. Her ville de i givet fald kunne se atomraketterne komme mod sig i horisonten.

Solstråler blev til missiler

Telefonen ringede ikke.

Klokken 03.30 kom en generaloberst ind på »Systemet« og stillede Stanislav Evgrafovitsj Petrov en medalje i udsigt. Senere beordrede en undersøgelseskommission Petrov og samtlige medarbejdere at forblive på stationen, til alt var belyst. Efter tre dage opgav man at finde fejlen. Først et halvt år senere opdagede man, at satellitkameraets infrarøde linse i en særlig vinkel havde opfanget solstråler reflekteret af det nordamerikanske kontinent, som var det missilaffyringer.

Detaljerne samt oplysninger om andre fejlalarmere på både russisk og amerikansk side står alt sammen at læse i Øjvind Kyrø's »Manden der reddede verden«.

Weekendavisens Anna Libak fandt i 2004 frem til Stanislav Petrov i et grå og trøstesløst betonbyggeri i en forstad til Moskva.

Libak skrev blandt andet om Petrov, der levede for 1.500 kr. i pension om måneden: »Han humper ud i køkkenet med os og sin hund i hælene og siger, at han er glad for at få selskab. Det viser sig, at det er uger siden, at han har været uden for en dør, for hans fødder er svulmet op, så han ikke kan gå ret langt ad gangen. Proviand får han dog, forsikrer han: hans søn, der også bor i den rodede og beskidte lejlighed, sørger for det. At dømme efter de mange tomme vodkaflasker, der kæmper om pladsen i stuen, tørster han heller ikke.«

Stanislav Petrov er siden blevet fløjet til USA og har modtaget amerikanske priser for sin dåd. I februar i år modtog han, 73 år gammel, »Dresden Prisen« i Tyskland for »at have forhindret en atomkrig«. Det er herfra billedet af ham til denne artikel stammer.

Stanislav Petrov gjorde, som han selv sagde til hustruen Raja: »ingenting«. Hvilket er sandt. Samtidig er det en løgn på størrelse med et kontinent eller to.

Stanislav gjorde »ingenting« og rejste dermed i overført betydning et kolossalt monument over sandheden i, at en beslutning om ikke at handle også er at handle. I hans tilfælde udgjorde det formentlig forskellen mellem liv og død for hundreder af millioner af mennesker.

USSR priste aldrig oberstløjtnanten, der stolede mere på sig selv end på »Systemet«. Hustruen Raja døde i 1997 af en svulst i hjernen.